

Plukovník v zál. Ing. Zdeněk Řezáč

RAKOUSKO-UHERSKÝ NÁSTUPNÍ PLÁN V ROCE 1914

Po porážce s Pruskem (1866) a vzniku německé říše (1871) pochopila vídeňská vláda, že její někdejší vliv v německých zemích patří nenávratné minulosti. Zamýšlela i jakoukoliv expanzi na svých severovýchodních hranicích z obavy před střetnutím se s Ruskem a orientovala se na jih, na Balkán. Bylo to velmi lákavé. Turecká hegemonie zde postupně slábla a nově vzniklé malé, vesměs slovanské státy, tísněné z jedné strany Tureckem, těžko odolávaly tlaku podunajské monarchie ze severu. Ale i zde se Rakousko-Uhersko střetlo s ruskými zájmy, a proto ve své politice nutně potřebovalo krýt svá záda. Sblížilo se s Německem, které vzalo na vědomí, že se Vídeň již nebude vměšovat do záležitostí nové německé říše.

V září 1872 došlo sice v Berlíně k ujednání spolku tří císařů (německého, ruského a rakousko-uherského), který měl garantovat jejich mocenské zájmy, ale v následujících letech vztahy s Ruskem ochladly. Německo a Rakousko-Uhersko se proto v roce 1879 dohodly na užší a tajné tzv. dvouspolkové smlouvě, v podstatě namířené proti Francii a Rusku. V roce 1882 se k Německu a Rakousko-Uhersku připojila Itálie, čímž vznikl tak zvaný Trojspolek, o rok později i s účástí Rumunska. Trojspolek pak existoval až do vzniku první světové války, kdy Itálie a Rumunsko odmítly bojovat po boku Německa a Rakousko-Uherska a později vystoupily na straně Dohody.

Na počátku 20. století poklesl vliv podunajské monarchie na Balkáně, kde zejména Srbsko začalo prosazovat svoji nezávislou zahraniční politiku s ruskou a částečně i francouzskou orientací. Někteří radikální jihoslovanští politikové v Rakousko-Uhersku, ale také v Srbsku, se netajili cílem sjednotit všechny jihoslovanské národy v jednom státním celku, který kromě Srbska by zahrnoval Bosnu a Hercegovinu, Dalmacii, Chorvatsko i Slovinsko, náležející rakousko-uherské říši. Srbská vláda se od těchto snah poněkud distancovala, ale napětí mezi Vídní a Bělehradem tím nezamezila. Vzájemné vztahy se neobyčejně zostřily v roce 1908 po rakousko-uherské anexi Bosny a Hercegoviny, které byly berlínským kongresem (1878) přiřknuty do správy podunajské monarchie. Anexi Bosny a Hercegoviny považovala srbská vláda za nepřijatelnou. K ozbrojené konfrontaci sice tentokrát nedošlo, ale její vznik byl jen otázkou krátkého času.

Mnohonárodnostní Rakousko-Uhersko bylo také od druhé poloviny 19. století zeslabováno svými vnitřními národnostními problémy, které nedokázalo uspokojivě

řešit. V této dualistické říši, čítající přes 50 milionů obyvatel, ovládalo 24 % Němců a 20 % Maďarů, 48 % slovanského, 6 % rumunského, 1,5 % italského a jiného obyvatelstva. Tyto jiné než německé a maďarské národy a národnosti, tvořící většinu obyvatelstva říše, se domáhaly svých práv, která jim byla poskytována jen skoupě. Vídeňské vládnoucí kruhy, zejména vojenské, spatřovaly východisko z daných vážných národnostních problémů v nastávající možné a samozřejmě i vítězné omezené válce s některým ze svých slabších sousedů, nejlépe se Srbskem, možná i s Itálií. Jedním z vážných prosazovatelů takové preventivní války byl náčelník generálního štábu generál Conrad von Hötzendorf. Často se setkáváme i s tvrzením, že v čele této vídeňské válečné strany stál, vzhledem ke svým těsným stykům s německým císařem Vilémem II., rakousko-uherský následník trůnu František Ferdinand d'Este. Výstřely v Sarajevě (28. 6. 1914), znamenající jeho smrt, včetně jeho manželky, byly pak vítaným důvodem k vyhlášení války Srbsku a ve svých dalších důsledcích k zahájení první světové války. Naproti tomu stárnoucí císař František Josef I. (1830-1916), poučen řadou vojenských i politických neúspěchů z předcházejících let své vlády, se až do sarajevského atentátu stavěl proti jakýmkoli změnám ve své zahraniční politice a preventivním válkám.

Blížeší styky rakousko-uherského generálního štábu s německým vojenským velením nastaly již v roce 1882 po vzniku Trojspolku z berlínského podnětu. Za německý generální štáb se jednání zúčastnil zástupce maršála von Moltke, generál Alfred von Waldersee, z Vídně přijel šéf generálního štábu generál Friedrich von Beck. První střetnutí měla jen informativní ráz, ale již v dalším průběhu přerostla v konkrétní součinnost pro řešení možného konfliktu s Francií a Ruskem. Tyto styky však byly v polovině devadesátých let přerušeny, když náčelníkem německého generálního štábu se stal (1891) generál Alfred von Schlieffen. Von Beck se nemohl ztotožnit se Schlieffenovými operačními závěry společného vedení války proti Rusku, stejně tak jako s jeho přezíravými názory o bojeschopnosti rakousko-uherské armády.

K navázání nových vztahů došlo až v lednu 1909 v souvislosti s balkánskou krizí, vzniklou rakousko-uherskou anexí Bosny a Hercegoviny. Iniciativa vzešla tentokrát z Vídně a i podmínky byly příznivé. Na místech šéfů obou generálních štábů došlo v roce 1906 ke změnám. V Berlíně se jím stal generál Helmuth von Moltke-mladší, ve Vídni generál Franz Conrad von Hötzendorf. Možnost vzniku evropského válečného konfliktu si vynucovala upřesnění vojenských příprav a hlavně nástupních plánů států Trojspolku. Jednání byla častá, prakticky až do vypuknutí první světové války, později i s účastí představitelů italského generálního štábu (s Rumunskem se téměř vůbec nepočítalo vzhledem k jeho nepočetným a technicky zaostávajícím ozbrojeným silám a i jeho zahraniční politice s profrancouzskou tendencí), ale v nejužším slova smyslu pouze mezi generálem von Moltkem-mladším a generálem Conradem a to i se souhlasem jejich panovníků. Vedlo to k zpřesnění nástupních plánů Německa a Rakousko-Uherska.

Conradovi se dostalo německého ubezpečení o pomoci proti Srbsku i v případě zásahu Ruska do vojenského konfliktu. Von Moltke-mladší přislíbil zvýšení počtu německých divizí na východní frontě proti Rusům a Conrad se zase zavázal nést tíhu boje proti Rusku do té doby, než německá vojska ukončí v několika týdnech své vítězné tažení na západní frontě, aby pak mohla po přesunu na východ spolu

s rakousko-uherskými silami, rozhodnout o vítězném zakončení války. Tato ujednání mohl sice generál Conrad považovat pro sebe jako úspěšná, ale přece jen jej nutila řešit i jiný závažný problém, jímž bylo jeho dávné přání vojensky zdeptat Srbsko při současném zasazení svých hlavních sil na haličské frontě proti Rusku. Rakousko-uherská monarchie zrovna neoplývala takovými početnými vojenskými silami, aby na obou frontách, balkánské a ruské, mohla úspěšně působit. Conrad však věřil, že se mu to pečlivě připravenými variantami svého nástupního plánu podaří.

Generál pěchoty a později polní maršál Franz Conrad von Hötzendorf (1852-1925) je bezpochyby význačnou vojenskou osobností konečného období rakousko-uherské říše. Pocházel z důstojnické rodiny a s výtečným prospěchem absolvoval kadetní školu, vojenskou akademii i válečnou školu. Byl stejně schopným štábním důstojníkem a učitelem na válečné škole, jako velitelem. Po úspěšném velení pluku v Opavě převzal jako generálmajor v roce 1899 velení pěší brigády v Terstu a o čtyři roky později, v hodnosti polního podmaršála (generálporučík) se stal velitelem pěší divize v Innsbrucku.

Příznačné jsou u něj vysoké odborné znalosti a pro rakouského důstojníka či generála, nezvyklé pracovní a intelektuální schopnosti. V době svého působení v generálním štábu a na vídeňské válečné škole, napsal celou řadu aktuálních pojednání z teorie soudobé taktiky. Kromě záliby v malířství vynikal i jazykovými schopnostmi. Ovládal bezpečně franštinu i italštinu a dokázal se domluvit téměř ve všech jazycích podunajské monarchie. Ve funkcích velitele vyšších stupňů pečoval nejen o odborný růst podřízeného velitelského sboru, ale dovedl při taktických cvičeních uplatňovat moderní požadavky výcviku vojsk. Po penzionování přestárlého generála von Becka (1830-1920) prosadil jej v roce 1906 arcivévoda František Ferdinand d'Este do čela generálního štábu.

Ve své nové funkci to neměl Conrad lehké, chybělo mu ono politické postavení ve vládě, jímž disponoval, nyní sice již poněkud omezeně, jeho německý kolega. Měl požadavky na zvýšení vojenského rozpočtu k modernizaci armády, prosazoval i preventivní válku se Srbskem a Itálií, ale neuspěl. Stárnoucí císař František Josef I. sice uznával Conradovy vojenské přednosti, ale zásadně odmítal jeho radikální pojetí při řešení všech vojensko-politických problémů. Conrada čekal osamocení boj, protože arcivévoda František Ferdinand, následník trůnu a jeho obhájce, neměl tu potřebnou moc k jeho podpoře. *V roce 1908 byla podle Conradova mínění ztracena vhodná příležitost k válce se Srbskem* (balkánská krize v souvislosti s rakousko-uherskou anexí Bosny a Hercegoviny) a v roce 1911 se dostal do vážného sporu s ministrem zahraničí Aehrenthalem v italské otázce. Itálie v té době vedla válku s Tureckem a Conrad chtěl této příležitosti využít k vojenskému vystoupení proti ní. Bylo mu v tom nejen zabráněno, ale musel dokonce opustit generální štáb; vrátil se tam opět po roce, až po Aehrenthalově smrti.

V průběhu první poloviny první světové války byl Conrad náčelníkem štábu rakousko-uherského vrchního vojenského velitele, jímž byl jmenován arcivévoda Bedřich. Z této funkce řídil v podstatě veškeré operační použití celé rakousko-uherské armády. Nový císař Karel začal záhy po svém nástupu na trůn (21. 11. 1916) vyvíjet různosměrné snahy o záchranu svého dědictví a arcivévoda Bedřich i Conrad mu v tomto mírovém úsilí překáželi. Již po několika měsících se však proje-

vilu, že tyto císařské neobratné snahy se setkaly s nezdařením. Začátkem roku 1917 převzal císař Karel funkci vrchního velitele (arcivévoda Bedřich byl penzionován) a Conrad, povýšený na polního maršála, musel převzít místo velitele italské fronty a jeho předcházející funkci převzal generál von Arz. Conradovo působení na italské frontě v závěru války nebylo již nijak úspěšné a tak na své postavení v červenci 1918 resignoval. Byl převelen do Vídně jako velitel císařských gard. Po ukončení války měl značné obavy, aby nebyl vítěznými mocnostmi souzen za svoji někdejší činnost v prosazování preventivních válek. K tomu však nedošlo a tak se mohl až do své smrti v roce 1925 věnovat psaní svých memoárů, které však nedokončil. V pojetí bývalé rakousko-uherské monarchie je maršálovi Conradovi přisuzována, snad i právem, značná vojenská velikost, vyjádřená dnešnímu návštěvníkovi vídeňského vojenského musea v „Arsenálu“ zvláštním expozé o jeho osobnosti.

Rakousko-uherský nástupní plán, uskutečněný v roce 1914, řešil v podstatě závazky podunajské monarchie v nastávající válce s Ruskem na haličské frontě, ale i potřebu vojensky se vyrovnat se Srbskem a jeho černohorskými spojenci. Mobilizovaná vojska, na rozdíl do Německa, mohla být k bojovým akcím použita poněkud opožděně. K jejich konečnému soustředění ve východních prostorech na obou bojištích bylo nutné počítat s dobou nejméně dvou týdnů od vyhlášení všeobecné mobilizace. K uskutečnění plánovaných akcí byla vytvářena následující operační uskupení:

1. **A** (generál jízdy Dankl): 1., 5. a 10. as, 3. jezdecká a 10. pěší divize, sedm dalších samostatných pěších zeměbranceckých a pochodových brigád;
 2. **A** (generál jízdy Böhm-Ermolli): 4., 7., 18. as, 10. jezdecká a 7. pěší divize, 23. zeměbrancecká pěší divize a jedna pochodová pěší brigáda;
 3. **A** (generál jízdy Brudermann): 11. a 14. as, 4. jezdecká a 11. honvédská pěší divize, sedm dalších pěších zeměbranceckých a pochodových brigád;
 4. **A** (generál pěchoty Auffenberg): 2., 6., 9. a 17. as, 6. a 11. jezdecká divize a jedna pěší pochodová brigáda;
 5. **A** (generál pěchoty Frank): 8. a 13. as, čtyři další pěší zeměbrancecké a pochodové brigády;
 6. **A** (polní zbrojmistr Potiorek): 15. 16. as, 40. honvédská pěší divize a jedna pěší zeměbrancecká brigáda, dále pak posádky pevností Arad, Bileča, Kalinovnik, Kotor, Mostar, Stolac a Sarajevo v počtu asi dvaceti pěších praporů;
- armádní skupina generála pěchoty Kövesse:** 3. a 12. as, 1., 8. a 5. honvédská jezdecká a 11. pěší divize, pět dalších pěších zeměbranceckých a pochodových brigád;

armádní skupina generála jízdy Kummera: 7. pd, 95. zeměbrancecká pd, 106. zeměbrancecká pd a 100. zeměbrancecká pěší brigáda.

S použitím těchto sil pak generál Conrad zpracoval dvě základní varianty svého nástupního plánu:

- **Variantu B (Fall B)** pro balkánské bojiště proti Srbsku a Černé Hoře ve dvou verzích:

Rakousko-uherský nástup na balkánské frontě (12. srpen 1914)

Obr. 1

● maximální řešila vojenskou konfrontaci omezenou na monarchii, Srbsko a Černou Horu s použitím 2., 5. a 6. A;

● minimální vycházela ze současné války s Ruskem a omezovala rakousko-uherské vojenské síly na balkánské frontě pouze na použití 5. a 6. A.

- **Varianta R (Fall R)** zabezpečovala bojovou činnosti proti Rusku na haličské frontě silami 1., 2., 3. a 4. A, včetně armádních skupin generálů Kövesse a Kummera.

Z operačního předurčení armád a armádních skupin postřehneme, že 2. A, plánovaná pro haličské bojiště, mohla být za určitých okolností použita i na srbské frontě (v případě omezené války bez účasti Ruska). Proto 1., 3., 4., 5. a 6. A, včetně obou armádních skupin, označil Conrad jako uskupení A (Staffel A) a 2. A, vzhledem k jejímu variantnímu použití, jako uskupení B (Staffel B).

Do čela rakousko-uherského AOK (Armeeoberkommando) byl předurčen arcivévoda Bedřich (Petr Bezruč jej nazývá krvavým těšínským „markýzem Gero“) a generál Conrad se stal náčelníkem jeho štábu a tím i prakticky rozhodujícím vojenským činitelem. Vojskům na balkánské frontě měl velet polní zbrojmistr Oskar Potiorek, současně i velitel 6. A, podřízený AOK. Pro VS AOK byl předurčen Přemysl, Potiorekův hlavní stan byl v Sarajevu.

Generálovi Conradovi je možné jistě připsat k dobru i jeho vysoké pracovní úsilí. Kromě uvedených variant proti Rusku a Srbsku měl v roce 1914 připraveny i jiné. Proti Itálii (Fall I) a Rumunsku (Fall Ru), ty však při zahájení první světové války nebyly již aktuální. V tomto případě se nabízí zajímavé srovnání. Francouzský náčelník generálního štábu, generál Joffre, v době, kdy připravoval svůj Plán-17, důsledně dodržoval požadavek své vlády o nutnosti respektovat neutralitu Belgie a i když věděl o možnosti německého pronikání belgickým územím, nepřipravil se ani variantně k tomu, aby této německé hrozbě čelil. Naproti tomu general Conrad měl připraveny plány proti Itálii a Rumunsku, i když oba státy byly de facto spojenecké, svoji účastí v Trojspolku. Conradovi není tím jistě možné upřít rys značné vojenské prozíravosti, což nic nemění na tom, že ve svých plánech, jak uvidíme, se dopustil řady omylů a chyb.

Při rozpracování svých variant generál Conrad sice nezpochybňoval význam haličského bojiště proti Rusku, kde v souladu s ujednáním s Němci měly působit hlavní rakousko-uherské síly, ale nicméně trval současně na provedení trestné výpravy proti Srbsku a Černé Hoře. Úspěch v Haliči mu měla umožnit dlouhodobá ruská mobilizace (40 dnů) s předstihujícím úderem svých vojsk, na balkánské frontě pak dosažení počáteční převahy sil a prostředků - což se stalo pak východní rakousko-uherskou strategickou myšlenkou.

Na haličském bojišti se měly hlavní síly podunajské monarchie (1., 2., 4. A) rozvinout podél dolního toku řeky San a předstihujícím úderem pronikat ve směru na Lublin a Varšavu (za příznivých podmínek pro Němce se předpokládalo jejich pronikání na Varšavu z Východního Pruska). Část sil (3. A a armádní skupina Kövess) byla určena ke krytí pravého boku hlavního uskupení a k úderu ve směru na Proskurov. Ostrahu prostoru Krakov měla zabezpečit armádní skupina Kummer ve spojení se severně působícím německým armádním sborem generála Woyersche.

Vojenské operace proti Srbsku podmiňovala stávající státní hranice s ním, vytvářené řekami Drinou, dolní Sávou a od Bělehradu pak Dunajem, který šířkou svého toku mohl být vážnou překážkou jeho násilného přechodu.

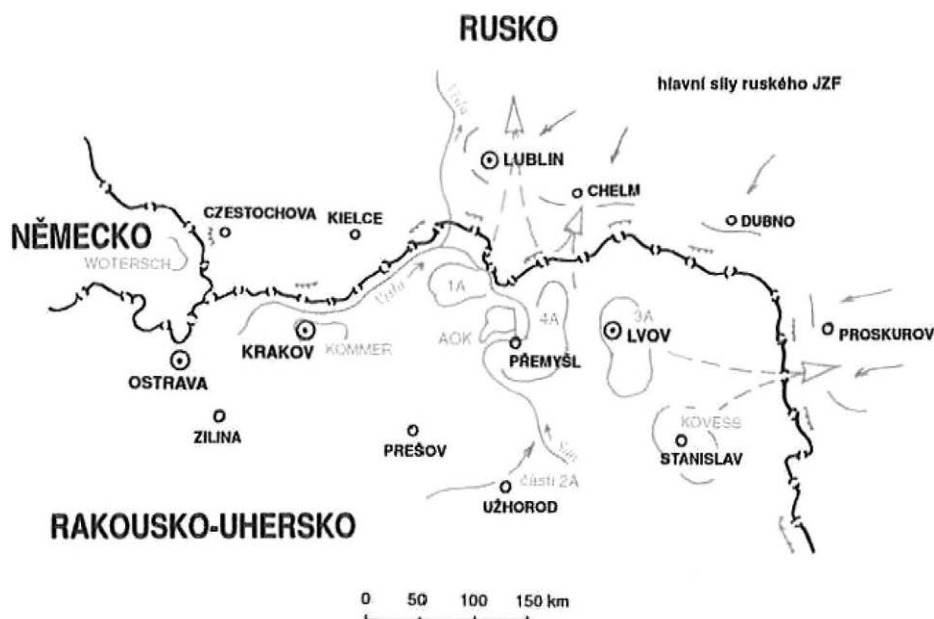
Maximální varianta B předpokládala provedení rakousko-uherského hlavního úderu proti Srbsku silami 5. A od řeky Driny na Valjevo. Divize 2. A, rozmístěné severně dolního toku Sávy a Dunaje, se měly svým pravým křídlem připojit k akcím hlavních sil v prostoru Mitrovica a Šabac ve směru na Valjevo a také působit přes Bělehrad do nitra Srbska. Pravokřídelní 6. A byla určena svými hlavními silami (16. as) k proniknutí do Černé Hory, částí (15. as) podpořit úder 5. A proti Srbsku svým zásahem od Višegradu na Valjevo. Provedení sbíhavých úderů mělo vytvořit podmínky k obklíčení hlavního srbského uskupení v prostoru Valjevo a tím i prakticky rozhodnout o průběhu celého tažení. V minimální variantě B (bez účasti 2. A, použité proti Rusku) zůstávaly úkoly 5. a 6. A beze změn; severně dolního toku Sávy a Dunaje se předpokládalo jen přikrytí státní hranice s omezenou demonstrační činností.

S vyhlášením války Srbsku (28. července 1914) se generál Conrad dostal do nepříjemné situace. Jsa ujištěn ministrem zahraničních věcí, hrabětem Berchtoldem, že k válce s Ruskem v nejbližší době nedojde, rozhodl se realizovat proti Srbsku a Černé Hoře svoji připravenou maximální variantu B. Ale již za týden (5. srpna 1914) byla podunajská monarchie ve válečném stavu s Ruskem. Bylo to v době, kdy mobilizované divize 2. A zahájily železniční přesuny do výchozích prostorů severně dolního toku Sávy a Dunaje. Pro Conrada to byla nezáviděníhodná skutečnost, když si svůj omyl uvědomil. Již 6. srpna 1914 vyrozuměl velitele balkánského bojiště, generála Potioraka, o nutnosti přemáněrovat 2. A na haličské bojiště. Aby se zabránilo chaosu v železniční přepravě, bylo to možné uskutečnit až po 11. srpnu, po vyložení sil 2. A na balkánské frontě. Generál Potiorak sice dosáhl toho, aby zde 7. a 29. pd (skupina generála Tersztyanského) zůstaly k provedení úderu z prostoru Šabac, nemilé však bylo, když zbývající divize 2. A dorazily do Haliče až koncem srpna a začátkem září, aniž by již mohly ovlivnit všeobecný ústup rakousko-uherských vojsk.

Na haličské frontě zahájilo po 22. srpnu 1914 hlavní císařské uskupení (1. a 4. A) útočné akce ve směru na Lublin. Předstihující úder mu skutečně umožnil v krátké době proniknout 30 až 60 km do hloubky ruského území, včetně úspěchu v bitvách u Krasniku a Komarova. Pravokřídelní 3A se skupinou generála Kövesse vyzaraly na proskurovském směru poněkud opožděně, ale ještě před dosažením státní hranice byl jejich postup zastaven přicházejícími ruskými armádami (3. a 8. A). Začátkem září se na bojišti, zvláště v prostoru Lublin, začaly objevovat postupně mobilizované ruské síly, změniliv stávající poměr sil postupně v neprospěch vojsk podunajské monarchie. Navíc začalo ruské vrchní velení využívat odkrytých boků a vzniklých mezer v sestavě protivníka, takže Conradovi nezbylo, než nařídít ústup svých vojsk. I přes různá a aktivní Conradova opatření ovládli Rusové do konce září 1914 karpatské hřebeny (některé čelní jednotky dosáhly Chustu a Mukačeva a stanuli před Krakovem).

Na balkánské frontě zahájily rakousko-uherské síly 12. srpna 1914 útočné akce násilným přechodem Driny (5. A) a dolní Sávy (skupina generála Tersztyanského), současně i s úderem proti Černé Hoře (části 6. A). Jejich malé počáteční útočné

Rakousko-uherský nástup na haličském bojišti (22. srpen 1914)

Obr. 2

Legenda:

- **AOK** (Armee Oberkommando) - hlavní stan rakousko-uherského vrchního vojenského velení,
- Železniční transporty hlavních sil 2. A z balkánské fronty směřovaly do prostoru jižně LVOVA (v podstatě severně karpatských vrchů), kde byly v průběhu 23. 8. až 9. 9. 1914 vykládány.

tempo na srbském bojišti způsoboval zdlouhavý násilný přechod obou pohraničních řek i odpor srbských vojsk krytu státní hranice. V prvních sedmi dnech pronikla císařská vojska několik desítek kilometrů na srbské území, menšího úspěchu dosáhla na černoohorské státní hranici. V té době srbské vrchní velení, očekávající hlavní úder nepřítele od Bělehradu, přesunulo odtud postupně své hlavní síly na ohrožený severozápadní směr. K 19. srpnu 1914 byly Potiorekovy divize ve svém postupu zastaveny a již následujícího dne přešli Srbové do útočné činnosti. Potiorek však nedisponoval již žádnými zálohami, jimiž by mohl nepříznivé situaci čelit a rozhodl proto o všeobecném ústupu. V průběhu 21. až 24. srpna vyklidila vojska rakousko-uherské monarchie s velkými ztrátami srbské a černoohorské území.

Generál Potiorek se na podzim 1914 ještě jednou pokusil o úspěch na balkánské frontě. Zmocnil se do začátku prosince značné části severozápadního Srbska, včetně Bělehradu, když mu srbský vojvoda Putnik svým nečekaným protiúderem způsobil nové nemilé překvapení. V polovině prosince 1914 byly císařské divize opět donuceny opustit Srbsko a generál Potiorek byl penzionován. K pokoření Srbska a Černé Hory došlo až o rok později s vydatnou německou a bulharskou pomocí.

Krátce vylíčený průběh počátečních operací na haličském i balkánském bojišti po zahájení první světové války potvrzuje, že **plány generála Conrada vzaly za své po prvních deseti až čtrnácti dnech od zahájení bojových akcí.** I u něj se projevilo předpokládání o krátkodobosti nastávající války jako chybné, zejména proti Srbsku a Černé Hoře. Snad by to nepředstavovalo tak závažnou katastrofu, když v tomto směru nebyly u nikoho v Evropě nástupní plány reálnější. *Nepříznivé však bylo, že se nepředpokládalo se zvratem v plánovaných útočných akcích a tím i s nutností kritickou situaci eliminovat, například vytvořenými zálohami,* což bylo velkou předností, včetně nevšední akceschopnosti, francouzského vrchního velitele generála Joffrea. V tomto směru však generál Conrad zklamal, k projevované aktivitě mu chyběly účinné prostředky.

Rakousko-uherský a stejně tak i německý nástupní plán měly ve vlnu působivou skutečnost, již byla jejich předcházející vzájemná koordinace. To bylo na tu dobu významnou předností, o níž se doslova mohlo generálním štábům dohodových mocností jen snít. Překvapuje promyšlené rozdělení úkolů armád obou císařství pro nastávající západní i východní frontu, stejně tak jako *pochybná německá představa o dosažení vítězství nad Francií v šesti týdnech s následujícím přesunem německých vojsk na východ,* kde pak mělo být o celé válce v Evropě rozhodnuto. To však bylo základní motivací obou nástupních plánů a také nebezpečným rizikem v případě, jestliže se Němcům v krátké době úspěch na západní frontě nepodaří. **Němci však utrpěli v září 1914 porážku na Marně a spolu s Rakousko-Uherskem, později i s Tureckem a Bulharskem, jim bylo nutno dlouhodobě bojovat proti početné, ekonomicky a morálně silnějším dohodovým mocnostem, čímž ztratili počáteční vojenskou převahu a tím i naději na pozdější vítězství.** Vnitřní slabost podunajské monarchie a její nedostatečnost k vedení takovéto války se projevila již po prvních dvou letech a proto jsou snadno pochopitelné snahy nového a ne příliš zdatného císaře Karla I., když záhy po svém nástupu na trůn (21. 11. 1916) hledal možnosti k záchraně monarchie tajnými mírovými jednáními.

V plánování nastávající války bylo pro generála Conrada, stejně tak jako pro německý generální štáb, nutné řešit problém vedení války na dvou frontách - haličské a balkánské - což není tou nejpríznivější skutečností, s jakou se může kterýkoliv vrchní velitel setkat. Již v první polovině 19. století se touto otázkou zabýval francouzský teoretik v ruských službách, generál Henry Jomini (1779-1869) a stanovil řadu zásad k dosažení úspěchu i za této situace. V podstatě se může uspět tehdy, máme-li převahu sil a prostředků na obou válčistiích. Jinak se musíme uchýlit k tomu, abychom proti jednomu z protivníků dosáhli vítězství získanou převahou, zatímco druhého poutáme omezenými prostředky a obracíme se proti němu se vším důrazem až po porážce toho prvního. Omezili jsme se pouze na podstatu celé věci, protože těch možných variant je více.

Generál Conrad se sice zavázal nést tíhu bojové činnosti v počátečním období války proti Rusku, ale nadále setrval ve svých představách o nutnosti úspěšné trestné výpravy k zdeptání Srbska i při skutečnosti, kdy se mu nedostávalo dostatek sil a prostředků k získání potřebné převahy na obou bojištích. Domníval se, že k vyřešení dané situace budou postačovat na haličské frontě síly 1., 2., 3. a 4. Aspoju s armádními skupinami generálů Kövesse a Kummera v počtu 42 pěších, 9 jezdeckých divizí a asi 24 samostatných pěších brigád - v souhrnu asi 50 pěších a 9 jezdeckých divizí. Na balkánském frontě pak při maximální variantě B uskupení 2., 5. a 6. A s 15 pěšími a 1 jezdeckou divizí, včetně asi 10 samostatných pěších brigád, představujících sílu asi 18 pěších a 1 jezdecké divize. V uváděné kalkulaci nelze plně srovnávat divize rakousko-uherské s ruskými a srbskými (v černoorské armádě divizní stupeň organizace neexistoval), lišícími se svými počty i organickou výzbrojí. V podstatě lze však říci, že mezi rakousko-uherskými a ruskými divizemi nebylo zásadního rozdílu, srbské divize byly však početně slabší a se značně menším počtem organického dělostřelectva a kulometů.

Za dané situace mohl Conrad při prvním střetnutí na haličském bojišti kalkulovat s poměrně menšími ruskými silami (koncem srpna 1914 zde bylo 38 pěších a 14 jezdeckých divizí), stejně tak i se srbskými a černoorskými (v polovině srpna 1914 dosáhly počtu 12 až 13 pěších a 1 jezdecké divize). V žádném případě to však nenaznačovalo dosažení naprosté převahy alespoň na jednom z válčistí.

To všechno se ale změnilo při zahájení války Conradovým chybným manévrováním silami 2. A. Pro haličskou frontu znamenala nepřítomnost 2. A úbytek 6 pěších a 1 jezdecké divize, nemluvě o několika samostatných pěších brigádách; na balkánském bojišti se snížil počet rakousko-uherských sil o 4 pěší, 1 jezdeckou divizi a několik samostatných brigád. Tím vším se vzájemné poměry sil na obou bojištích začaly poněkud vyrovnávat a pokud Conrad dosáhl počátečního úspěchu v Haliči ve směru na Lublin, pak jen díky svému předstihujícímu úderu.

Začátkem září, zasazením hlavních sil 2. A a německého armádního sboru generála Woyersche, dosáhl rakousko-uherské AOK na ruské frontě sice počtu asi 50 pěších, 9 jezdeckých divizí, ale to již zde Rusové přísunutím dalších mobilizovaných svazků disponovali 56 pěšími a 20 jezdeckými divizemi s dalším jejich možným nárůstem, zatímco možnosti podunajské monarchie byly v tomto směru prozatím vyčerpány. Srbské území bylo v této době již vyklizeno a v Haliči čekal Conrada velký ústup ke Karpatům a Krakovu. Při nedostatku potřebné všeobecné převahy

na obou bojištích a podstatné nezávážnost jednoho z nich mohlo vést pouze k všeobecnému neúspěchu.

Plán útočné operace proti Srbsku nepostrádal logické úvahy. Soustředěné údery se vyhnuly těžko překonatelnému toku Dunaje a předpokládaly obklíčení hlavních sil nepřítele v severozápadní části jeho země. I zde se však generálovi Potiorekovi nedostávalo potřebné převahy sil a prostředků - zvláště po absenci většiny divizí 2. A - k dosažení úspěchu proti Srbům a současně i Černohorcům. I v tomto případě bylo zřejmě nutné černoohorskou státní hranici pouze přikrývat a proti Srbsku zasadit převážnou většinu vojsk. Síly 5. a 6. A (od této armády pouze jedna pěší divize) a skupina generála Tersztyanského o celkovém počtu asi 9 až 10 pěších divizí sotva skýtaly naději k vítěznému prosazení se proti postupně zasazovaným srbským 9 pěším a jedné jezdecké divizi. Také se zdá být v tomto smyslu neopodstatněné zaměstnávat převážnou většinu sil 6 A (3 pěší divize a 5 samostatných pěších brigád) proti Černohorcům (20 až 25 tisíc mužů) a srbském uskupení (pěší divize), bojujícímu poblíž černoohorské státní hranice.

Zcela postřehnutelné nedostatky jsou v Conradových plánovaných útočných operacích na východní frontě. Zvolený směr hlavního úderného uskupení na Lublin (1., 4. a zřejmě i 2. A) má své opodstatnění, nemluvě o možnosti německého vstřícného úderu z východních Prus ve směru na Varšavu, s nímž však Němci příliš nepočítali. Rakousko-uherské hlavní uskupení bylo také koncem srpna 1914 při zahájení útočných akcí oslabeno nepřítomností sil 2. A. V rozporu s ústřední myšlenkou plánu, kdy hlavní uskupení je směřováno na sever (Lublin), je však nelogické použití druhého uskupení (3. A a armádní skupina generála Kövesse) východním směrem (Proskurov), čímž se obě skupiny musely naprosto operačně osamostatnit. Pramenily pak z toho pozdější nepříjemné následky:

- Celá operačně-strategická sestava vojsk svým rozdělením na dvě části ztratila svoji kompaktnost i společnou údernou sílu jako předpoklad úspěchu.

- Pravé uskupení nemělo podmínky k zabezpečování boku hlavních sil, tak jak to bylo jeho úkolem.

- Současným postupem vpřed na rozdílných směrech musela mezi oběma uskupeními nutně vznikat ničím nekrytá mezera, již pak mohli Rusové využít k pronikání do jejich boků a týlu, izolovat je, obklíčovati a postupně ničit.

Ruské velení Jihozápadního frontu (generál Nikolaj Judovič Ivanov) těchto slabin v září 1914 úspěšně využívalo. Jen dosahované malé útočné tempo a nedůsledné pronásledování, zapříčiněné nedostatky v systému velení a materiálního zabezpečení ruských vojsk, umožnilo generálovi Conradovi uskutečnit všeobecný ústup rakousko-uherských divizí, byť i za cenu velkých ztrát.

Je až překvapivé, kolika závažných operačních chyb se jinak zdatný Conrad ve svých plánech dopustil. Vedle jiných příčin vedly pak ve svých důsledcích k počátečním porážkám na Balkáně i proti Rusku a také k nepříjemnému poznání, že bez německé pomoci podunajská monarchie ve válce vojensky neobstojí. Počínaje rokem 1915 Němci prosadili své vrchní velení na východním i balkánském bojišti, čemuž se Conrad, ač nerad, musel podřídit. Německo tím postupně začalo získávat svůj rozhodující politický i vojenský vliv v rámci trojspolkové koalice, nazývajících se po přechodu Itálie na stranu Dohody (1915) ústředními mocnostmi.